

Zgodnjesrednjeveški žgani grobovi v vzhodnih Alpah

ANDREJ PLETERSKI

1. Uvod

Da so zgodnjesrednjeveški Slovani svoje pokojnike sežigali, izpričujejo pisni viri in potrjujejo arheološke najdbe. Vendar so taki pokopi povsod maloštevilni, grobišča z več deset grobovi so izjema. Vprašanje, v kolikšni meri, kje in kdaj so ob tem hkrati pokopavali tudi pokojnike, ki jih niso sežigali, na tem mestu ne bo obravnavano. V nadaljevanju obravnavam prvenstveno prostor Slovenije in tiste žgane grobove, ki jih lahko z veliko verjetnostjo povežemo s Slovani. Zato ne obravnavam neobjavljenega žganega groba z mečem in s ščitno grbo, ki je bil najden leta 1890 na desnem bregu Soče, na ledini Na Rodneh med Tolminom in Mostom na Soči (pismo Karla Moserja Josefu Szombathyju z dne 26. VII. 1895, original hrani Naturhistorisches Museum na Dunaju, kopijo Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, Ljubljana). Grob je najverjetneje iz 6. stoletja in pripada vojščaku ob starodavni poti proti Italiji. Takih predmetov pa v tedanjih slovanskih grobovih ne poznamo.

Vprašanje, ali so Južni Slovani tudi sežigali svoje mrličje, je bilo postavljeno že pred več kot pol stoletja. Josip Korošec je pretresel vse dotodanje poznane arheološke najdbe, ki bi jih lahko tako razlagali, ugotovil njihovo nezanesljivost in končal z mislijo, da je mogoče sklepati, da tega obreda niso uporabljali. Hkrati je poudaril, da pa so pokojnike mogli sežigati, pri čemer je treba upoštevati posamezne pokrajine in ne Balkana kot celote (Korošec 1955, 99). Njegovo mnenje je torej bilo, da obstaja možnost žganih pokopov vsaj v nekaterih krajih, čeprav prepričljive arheološke najdbe še manjkajo. V naslednjih desetletjih so se začele take najdbe pogosteje pojavljati od Bolgarije in Grčije proti zahodu do Hrvaške, kjer je bilo prelomnega pomena odkritje žarnih grobov v vasi Kašić (ledina Maklinovo brdo) pri Zadru (Belošević 1972). Hkrati so se začeli kopičiti slovanski žgani grobovi v zahodni Panoniji (Szőke 2000). Ko so bili odkriti tudi južno od Donave pred obronki vzhodnih Alp v Ennsu (Muschal 2002), je postalo očitno, da je samo vprašanje časa, kdaj se bodo pojavili tudi v vzhodnih Alpah. Ali pa so se celo že in so bili kot taki neprepoznani? Danes lahko pritrdilno odgovorimo na obe zgornji vprašanji (glej spodaj).

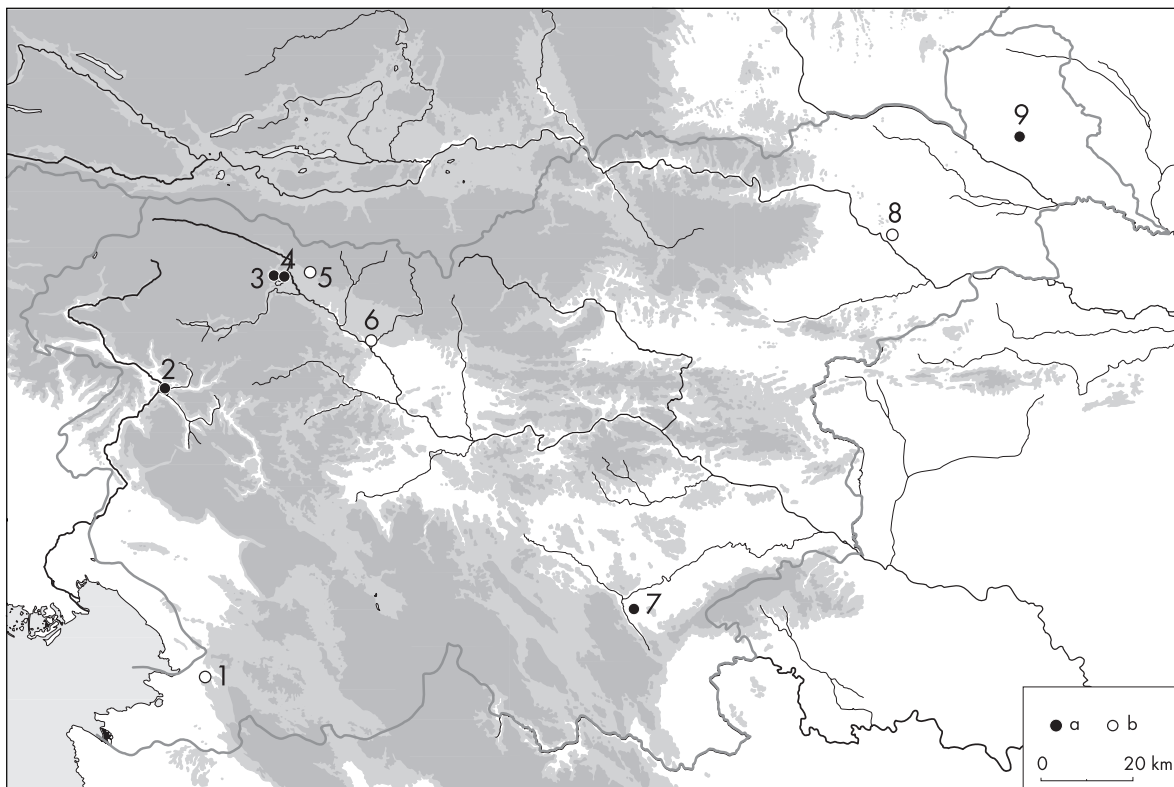
2.1. Novejše najdbe

Tudi največje dvomljivce je jeseni 2006 prepričalo odkritje 11 žarnih grobov poleg istočasne naselbine iz 8. stoletja na najdišču Popava pri Lipovcih blizu Murske Sobote (slika 1: 9; za informacijo sem hvaležen izkopavateljici Ireni Horvat Šavel). Najdbe so še neobjavljene. Gradivo hrani Pokrajinski muzej Murska Sobota.

Že pred tem je bil objavljen zgodnjesrednjeveški grob iz Brstja pri Ptujju (slika 1: 8). 1970 je bil na najdišču iz mlajše železne dobe odkrit prostoročno izdelan lonček, v njegovi neposredni bližini žgane človeške kosti, ob teh pa na drugi strani bronasta zapestnica. Lonček in zapestnica (slika 2: 5,6) se jasno ločita od drugih najdb (Tomanič-Jevremov 2002; gradivo hrani Pokrajinski muzej Ptuj).

Zapestnica sicer nima neposrednih primerjav, vendar gre povsem očitno za močno geometrizirano različico zapestnic z živalskimi glavicami in tudi lonček ne odstopa od siceršnjih podobnih zgodnjesrednjeveških izdelkov. Dokler ne bo objavljena tudi pripadajoča izkopavalna dokumentacija, najdbena celota ni povsem zanesljiva, čeprav je močno verjetna.

Istočasno je bila objavljena najdba dveh zgodnjesrednjeveških posod z najdišča Repelc na Mostu na Soči (slika 1: 2). Gre za lončka, ki sta bila izdelana na mirujoči podlagi in so jima ustje dogladili na lončarskem vretenu (slika 2: 3, 4). Najdena sta bila leta 2000 v jami na prazgodovinskem in antičnem grobišču. Jama je bila delno obložena s kamnitimi ploščami, v njej so bili trije odlomki sežganih človeških kosti in drobec oglja (Mlinar 2002; gradivo hrani Tolminski muzej). Oglje je nedvomno zašlo v jamo z zasutjem in izvira iz starejših prazgodovinskih grobov, kot je pokazala njegova C14 datacija (informacijo mi je prijazno posredoval izkopavalec Miha Mlinar). Najdbe preprosto, večinoma prostoročno narejenih parov posod (večje in podobno oblikovane manjše) se pojavljajo v žarnih grobovih na ozemljih, ki so jih tedaj naseljevali Slovani (npr.: Dostál, 1985, Tab.5:3,4, Tab. 13:2,3, Tab. 15:4,5, Tab.16:3,4, Tab.22:2,3).

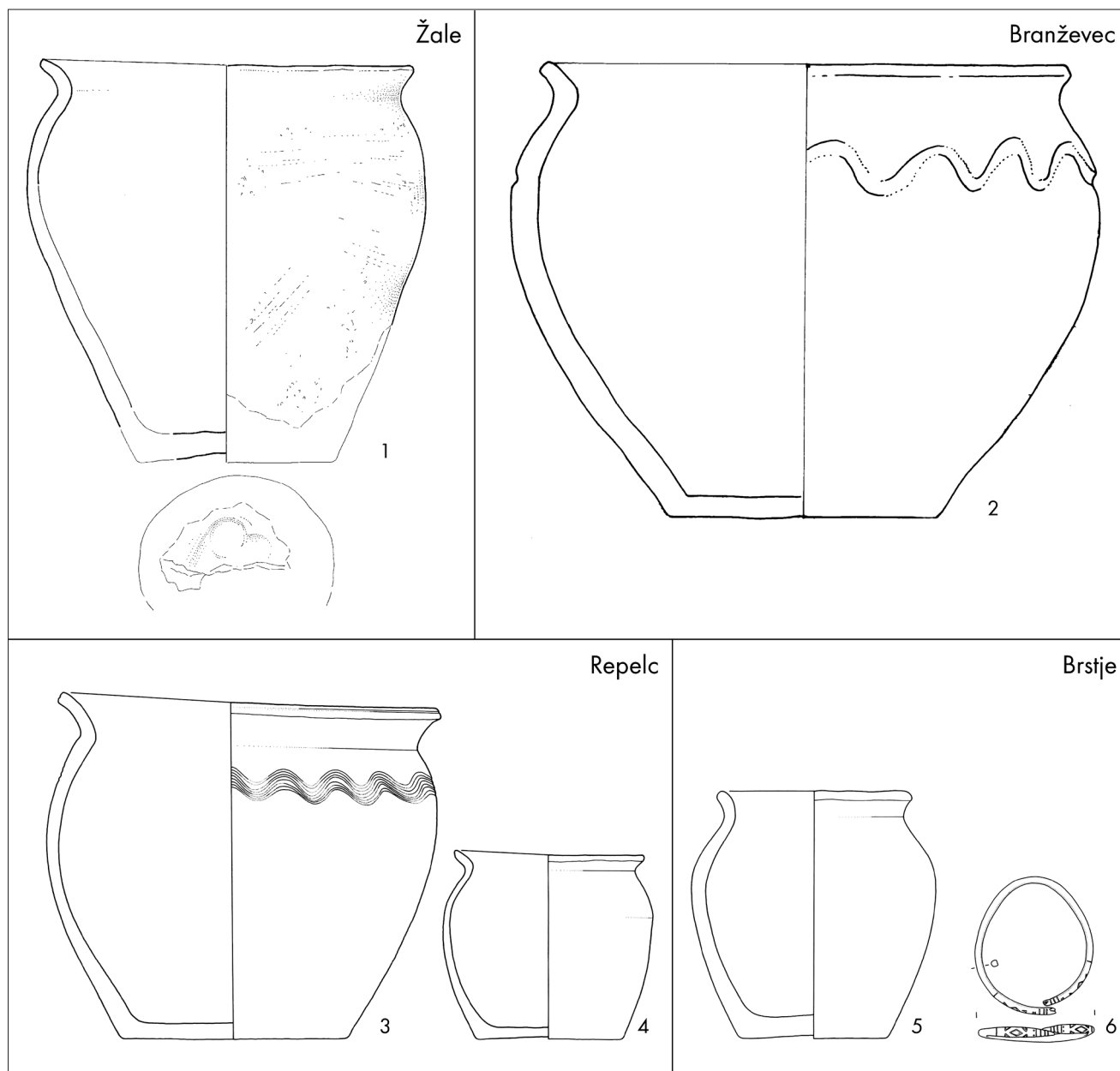
Slika 1. Zgodnesrednjeveški žgani grobovi v Sloveniji: a – zanesljivi ali vsaj zelo verjetni, b – možni. 1 – Predloka, 2 – Repelc v Mostu na Soči, 3 – Pristava na Bledu, 4 – Žale na Bledu, 5 – Smokuč, 6 – Gorenja Sava v Kranju, 7 – Branževac nad Seli pri Dolenjskih Toplicah, 8 – Brstje pri Ptuj, 9 – Popava pri Lipovcih.

Abb. 1: Frühmittelalterliche Brandgräber in Slowenien: a – zuverlässige oder sehr glaubwürdige, b – mögliche. 1 – Predloka, 2 – Repelc in Most na Soči, 3 – Pristava in Bled, 4 – Žale in Bled, 5 – Smokuč, 6 – Gorenja Sava in Kranj, 7 – Branževac in Sela bei Dolenjske Toplice, 8 – Brstje bei Ptuj, 9 – Popava bei Lipovci.

2.2. Stare najdbe

Leta 1899 je Jernej Pečnik izkopaval prazgodovinske gomile na najdišču Branževac nad Seli pri Dolenjskih Toplicah (slika 1: 7). V gomili št. 15 naj bi v 1,2 m globokem okostnem grobu št. 12 našel dve posodi (Teržan 1976, 411 in T. 86: 3, 4). Ena je bil lonec (hrani ga Naturhistorisches Museum na Dunaju), ki se po izdelavi, obliki in okrasju (slika 2: 2) loči od vseh drugih posod na najdišču (osebni ogled v muzeju), prav tako nima neposredne primerjave med prazgodovinskim posodjem Dolenjske (primerjaj: Dular 1982, Tip 7, 32–33). Pač pa se po vseh značilnostih dobro uvršča med preprosto zgodnesrednjeveško lončenino 7. stoletja. Kako je lonec prišel v prazgodovinski grob? Odgovor najdemo v razpravi Janeza Dularja in Boruta Križa o železnodobnem naselju na Cvingerju pri Dolenjskih Toplicah in pripadajočih gomilnih grobiščih, med katerimi je tudi Branževac. Objavljata tudi odlomek iz dnevnika Josefa Szombathyja iz Naravoslovnega muzeja na Dunaju, ki si je prišel večkrat pogledat

tamkajšnja Pečnikova izkopavanja. Z njegovo dokumentacijo ni bil zadovoljen in je zapisal: „Leider zeigt sich, daß Pečnik nicht mehr genügend sieht. Er geht sehr grob mit den Funden um. In seinem Protokoll kennt er sich nicht aus. Die Etiquetten werden ziemlich ordentlich ausgefertigt. Die Grabung geht zu ungleichmäßig vor sich, so daß die Zusammenhaltung der Funde von je einem Grabe ganz illusorisch wird; oft wohl nur der flüchtig gefassten Annahme Pečniks nach bestimmt.“ (Dular, Križ 2004, 210, op. 5). Grobna celota je tako najverjetneje Pečnikov konstrukt. Najbolj verjetna razlaga je, da imamo opraviti z drugotnim vkopom zgodnesrednjeveškega žarnega groba v prazgodovinsko gomilo. Če bi bil grob okostni, bi ga Pečnik opazil, tako kot je prazgodovinska okostja, ki so bila slabše ohranjena, kot bi bilo zgodnesrednjeveško. Pečnik je lonec nato pripisal enemu od sosednjih prazgodovinskih grobov. Če ta razlaga drži, potem gre Pečniku prvenstvo tudi za to, da je prvi našel

Slika 2. 1 – Žale na Bledu; 2 – Branževac (po: Teržan 1976, T. 86: 4); 3, 4 – Repelc (po: Mlinar 2002); 5, 6 – Brstje (po: Tomanič-Jevremov 2002). M 1:3.

Abb. 2: 1 – Žale na Bledu; 2 – Branževac (nach: Teržan 1976, T. 86: 4); 3, 4 – Repelc (nach: Mlinar 2002); 5, 6 – Brstje (nach: Tomanič-Jevremov 2002). Im Maßstab 1:3.

zgodnj srednjeveški žgani grob na Slovenskem. Verjetnost zgornje razlage krepi topografsko zelo podobna najdba z najdišča Žale na Bledu (slika 1: 4). Leta 1950 in 1953 so bili tam vrh ledeniške gomile odkopani trije žgani grobovi. Bili so objavljeni kot prazgodovinski (Gabrovec 1960, 7–10, Tab. II: 3, 4; Tab. IIa: 1–3; Tab. XXXI: 1, 2; Tab. XL). Medtem ko je Stane Gabrovec grobova 1 in 3 z lahkoto uvrstil v stopnjo Hallstatt A, je za žaro iz groba 2 lahko samo ugotovil, da je atipična in ne povdesti (Gabrovec 1960, 9). Grob 2, ki ga je Gabrovec odkopal leta 1953, je bil

vkopan v humus. Žara je bila obložena z večjimi kamni nepravilnih oblik, približno v nepravilnem krogu premera 70–80 cm. Kamni obloge so bili deloma vidni že na površini, dno groba pa je bilo 50 cm pod rušo. Poleg žare sta bila v zasutju še dva odlomka prazgodovinske lončenine (Gabrovec 1960, 8). Najdbe hrani Narodni muzej Slovenije. O vsebini žare ni podatkov. Gre za lonec, ki je bil izdelan na mirujoči podlagi. Njegovo ustje je izvihano in je bilo doglajeno na lončarskem vretenu. Dokaz zanj je tudi odtis osi vretena na dnu, ki je dvojen, ker je bila še mehka posoda med izdelavo premaknjena

(slika 2: 1). Posoda se z vsemi svojimi značilnostmi odlično vklaplja v posodje 7. stoletja. Tudi dvojni odtis osi ni v zgodnjem srednjem veku nikakršna izjema (npr. posoda iz groba 28 v Brodskem Drenovcu na Hrvaškem – Tomičič 2002, 47). Pri grobu 2 gre očitno za zavestni pokop na vrhu gomile, podobno kot so se zanj tam odločili tudi v prazgodovini. Zelo verjetno je pri tem zgodnjerednjeveški pokop uničil prazgodovinskega, od katerega se je ohranilo nekaj odlomkov lončenine in morda tudi kamnita obloga. Kljub napačni časovni opredelitvi žare iz groba 2 je Gabrovčeva objava prva objava zgodnjerednjeveškega žganega groba na Slovenskem.

Seveda se je ob tem vzbudilo upanje, da se morda tudi med gradivom sosednjega blejskega prazgodovinskega grobišča Pristava (slika 1: 3) nahajajo neprepoznane zgodnjerednjeveške najdbe. Revizija dokumentacije in gradiva izkopavanj (hrani Narodni muzej Slovenije, Ljubljana), ki so potekala leta 1949, je pokazala (Pleterski 2008), da je bilo upanje upravičeno. Nekaterim prazgodovinskim žganim grobovom so bili dokumentacijsko pridruženi zgodnjerednjeveški žgani grobovi. Skromni podatki, ki jih je bilo mogoče izluščiti iz terenske dokumentacije, so predstavljeni v tabeli.

Zgodnjerednjeveški žgani grobovi so ležali nad prazgodovinskimi žganimi grobovi in med zgodnjerednjeveškimi okostnimi grobovi (slika 3). Vsebovali so ostanke posodja in žganino, v primeru Ž 15 morda celo žgane človeške kosti. Sestavljivi odlomki istih posod ter veliki odlomki ustij in dna kažejo, da gre vsaj v nekaterih primerih, če ne celo v vseh, za posode, ki so jih razbili na kraju samem. Najmanjša skledica je ostala skoraj cela. Posode so izdelane prostoročno, na mirujoči podlagi, samo nekateri odlomki bi lahko imeli sledove doglajevanja ustja na vrteči podlagi. Oblikovno so razmeroma enotne, z malo izvihanimi ustji, po čemer veljajo za praški tip posodja (slika 4) in sodijo najkasneje v

prvo polovico 7. st. (prim.: Fusek 1994, 103–106). Zato lahko imamo zgodnjerednjeveško grobišče na Pristavi za biritualno.

2.3. Negotove, vendar možne najdbe

V Smokuču na Gorenjskem (slika 1: 5) so pred desetletji domačini na robu poznoantičnega in zgodnjerednjeveškega grobišča pri gradnji hiše naleteli na lonec in močno plast žganine (za informacijo dolgujem zahvalo izkopavalcu Milanu Sagadinu). Vsi grobovi so bili sicer okostni, naselbinskih ali prazgodovinskih najdb ni bilo.

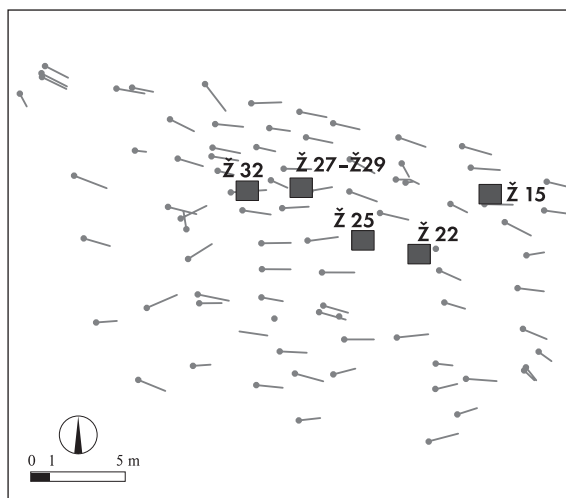
Na najdišču Gorenja Sava v Kranju (slika 1: 6) so pri gradnji tovarne leta 1930 naleteli na zgodnjerednjeveške okostne grobove (Ložar 1930, 33–35). V Narodni muzej v Ljubljano so prinesli tudi več velikih odlomkov razbitih loncev, katerih prelomi z drugotno spremembo barve kažejo, da so bili po razbitju v ognju. Možnosti, da gre pri tem za ostanek pogrebne pojedine, seveda ni mogoče izključiti. Zanimiv je tudi prostor groba 16 na zgodnjerednjeveškem grobišču Predloka (slika 1: 1). Tam je blizu lobanje ležal kup oglja (Boltin-Tome 2005, 239, T I). Če sodimo po risbi (slika 5), je bila okrogla površina žganine obdana s kamni. Stratigrafski odnos do okostnega groba 16 je nejasen. Lahko bi šlo tudi za ostanke obrednega kurjenja ognja.

3. Sklep

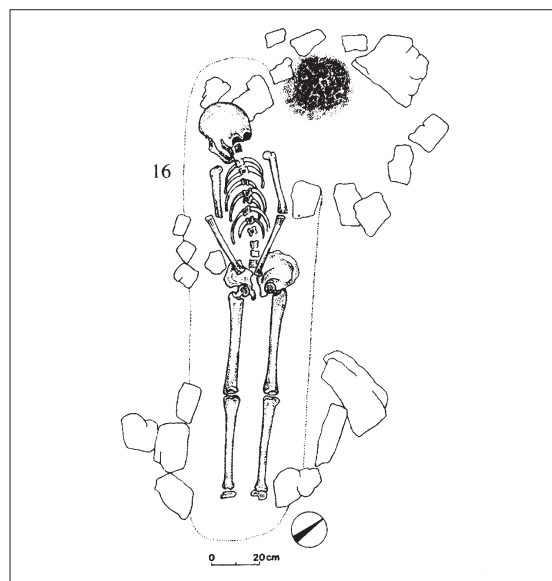
Obravnavane žgane grobove lahko okvirno postavimo najkasneje v čas 7. stoletja in v 8. stoletje. Gre tako za posamične grobove (Žale na Bledu, Brstje, Branževce, Repelc) kot tudi za manjši grobišči (Pristava na Bledu, Popava). Razen pri Popavi gre za pokope na prostoru starejših grobišč. Pri Pristavi lahko nedvomno govorimo o biritualnem grobišču, kjer se srečanje Slovanov s staroselskimi Vlahi kaže med drugim tudi v načinu pokopa.

oznaka dokumentacijske enote/ Bezeichnung der Dokumentationseinheit	posoda/ Gefäß	žganina/ Brandreste	živalske kosti/ Tierknochen	žganina umrlih/ Leichenbrand	globina v cm/ Tiefe in cm	lega /Lage
Ž 15	x	x	x	x	90	na glini/auf der Tonschicht
Ž 22	x	x	x	o	80	na glini/auf der Tonschicht
Ž 25	x	?	?	?	80	?
med Ž 27 in Ž 29/ zwischen Ž 27 und Ž 29	x	?	?	?	> 45	?
Ž 32	x	x	?	?	60	?

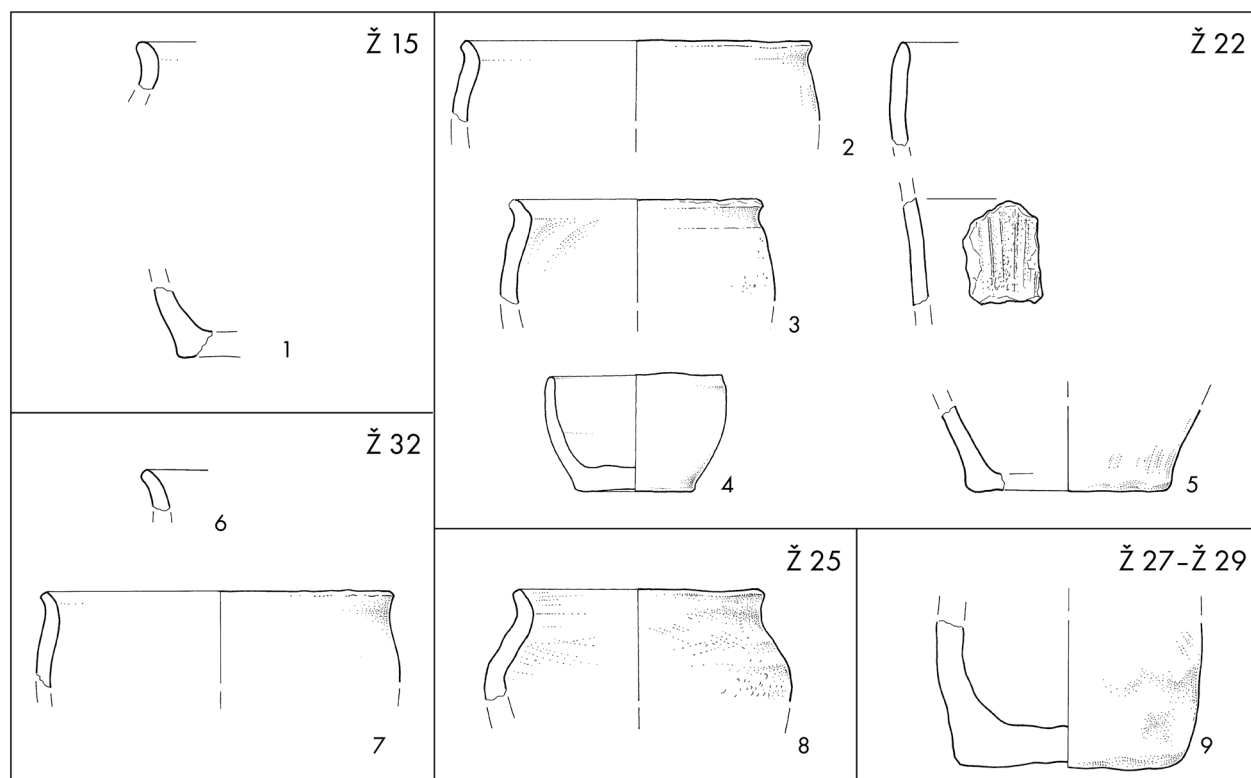
X = da / ja, O = ne / nein, ? = ni podatka / keine Angabe.

Slika 3. Pristava na Bledu. Izsek grobišča z žganimi zgodnesrednjeveškimi grobovi.
Abb. 3: Pristava in Bled. Ausschnitt des Gräberfeldes mit früh-mittelalterlichen Brandgräbern.

Slika 5. Predloka (po: Boltin-Tome 2005, T I).
Abb. 5: Predloka (nach: Boltin-Tome 2005, T I).

Slika 4. Pristava na Bledu. 1 – Ž15; 2–5 – Ž22; 6, 7 – Ž32; 8 – Ž25; 9 – Ž27–Ž29. M 1:3.

Abb. 4: Pristava in Bled. 1 – Ž15; 2–5 – Ž22; 6, 7 – Ž32; 8 – Ž25; 9 – Ž27–Ž29. Im Maßstab 1:3.

Vsaj v dveh primerih (Žale na Bledu, Branževac nad Seli pri Dolenjskih Toplicah) gre za zavestni pokop v gomilo. Naj pri tem opozorim še vsaj na grobišče Großprüfening pri Regensburgu na Bavarskem z 22 žganimi grobovi iz zadnje tretjine 6. stoletja, ki jih Hans Losert povezuje s Slovani, ki naj bi prišli iz srednjega Podonavja. Opozarja na prostorsko povezavo grobov in krožnih jarkov (Losert 2007, 156-157). Ker so grobovi in krožni jarki do nedavnega ležali na polju, je tamkajšnje oranje dodobra zrvnalo morebitne vzpetine. Krožne jarke si prav lahko predstavljamo kot zadnje ostanke gomil, ob katerih so bili narejeni žgani pokopi. Zgodnjerednjeveški pokopi v gomile se pojavljajo v vzhodnih Alpah tudi pozneje v 8. in 9. stoletju, ko gre že za pokope

nesežganih pokojnikov. Naj omenim vsaj najdišča Dlesc pri Bodeščah na Bledu (Knific, Pleterski 1981) in Brdo na Bledu v Sloveniji (Müllner 1894), Grabaljo vas-Grabelsdorf (Gleirscher 2005) na Koroškem in Saleskogel pri kraju Grötsch na Štajerskem (neobjavljeno, za informacijo sem hvaležen izkopavalcu Dietherju Kramerju). Vse to nakazuje, da so se pri Slovanih začeli gomilni pokopi bistveno prej, kot se je dozdevalo doslej.

Primeri iz Slovenije napovedujejo, da se bo število odkritih zgodnjerednjeveških žganih grobov začelo povečevati tudi v notranjosti avstrijskih vzhodnih Alp. To se bo zgodilo zaradi novih odkritj in zelo verjetno tudi z novim vrednotenjem starih najdb.

Literatur

- BELOŠEVIĆ, JANKO 1972, Die ersten slawischen Urnengräber auf dem Gebiete Jugoslawiens aus dem Dorfe Kašić bei Zadar. – *Balkanoslavica* 1, Prilep – Beograd, 73-86.
- BOLTIN-TOME, ELICA 2005, Skeletno grobišče v Predloki in začetki notranje migracije v slovenski Istri. Ancient Slavic Burial Ground in Predloka and internal Migrations in Slovene Istria. – *Acta Histriae* 13, Koper, 237-252.
- DOSTÁL, BOŘIVOJ 1985, Břeclav-Pohansko. Časné slovanské osídlení, III. – Brno.
- DULAR, JANEZ 1982, Halštatska keramika v Sloveniji. Die Grabkeramik der älteren Eisenzeit in Slowenien. – *Dela* 1. razreda SAZU 23, Ljubljana.
- DULAR, JANEZ – KRIŽ, BORUT 2004, Železnodobno naselje na Cvingerju pri Dolenjskih Toplicah. Eisenzeitliche Siedlung auf dem Cvinger bei Dolenjske Toplice. – *Arheološki vestnik* 55, Ljubljana, 207-250.
- FUSEK, GABRIEL 1994, Slovensko vo včasoslovanskem obdobju. Die Slowakei in der frühslawischen Zeit. – *Archaeologica Slovaca Monographiae, Studia Instituti archaeologici Nitriensis Academiae scientiarum Slovaca*, Tomus 3, Nitra.
- GABROVEC, STANE 1960, Prazgodovinski Bled. The Prehistory of Bled. – *Dela* 1. razreda SAZU 12, Ljubljana.
- GLEIRSCHER, PAUL 2005, Archäologische Ausgrabungen auf der Gurina und in Grabelsdorf. – *Rudolfinum, Jahrbuch des Landesmuseums Kärnten* 2004, Klagenfurt, 51-63.
- KNIFIC, TIMOTEJ – PLETERSKI, ANDREJ 1981, Staroslovansko grobišče Dlesc pri Bodeščah. – *Arheološki vestnik* 32, Ljubljana, 482-523.
- KOROŠEC, JOSIP 1955, Ali so Južni Slovani sežigali svoje mrličke? Did the Ancient Slavs cremate their Dead? – *Zbornik filozofske fakultete II*, Ljubljana, 83-102.
- LOSERT, HANS 2007, Slawen in der Oberpfalz. – [In:] *Der Orlagau im frühen und hohen Mittelalter* (herausgegeben von Peter Sachenbacher & Hans-Jürgen Beier), Beiträge zur Frühgeschichte und zum Mittelalter Ostthüringens 3, Langenweissbach, 151-172.
- LOŽAR, RAKO 1930, Poročilo o arheološkem delu Narodnega muzeja v Ljubljani v letih 1928-1930. – *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* 11, Ljubljana, 13-35.
- MLINAR, MIHA 2002, Zgodnjerednjeveški posodi z Mosta na Soči, ledina Repelc. Zwei frühmittelalterliche Gefäße aus Most na Soči, Flur Repelc. – [In:] *Zgodnji Slovani. Zgodnjerednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp. Die frühen Slawen. Frühmittelalterliche Keramik am Rand der Ostalpen* (Herausgegeben von Mitja Guštin), Ljubljana, 111-112.
- MÜLLNER, ALFONS 1894, Funde antiker Gräber in Veldes. – *Argo* 3, Laibach, 80-81.
- MUSCHAL, BRIGITTE 2002, Ein slawisches Brandgräberfeld in Lauriacum/Enns, Oberösterreich. – *Beiträge zur Mittelalterarchäologie in Österreich* 18, Wien, 153-163.
- PLETERSKI, ANDREJ 2008, Zgodnjerednjeveška naselbina na blejski Pristavi. Najdbe. Frühmittelalterliche Siedlung Pristava in Bled. Funde. – *Opera Instituti archaeologici Sloveniae* 14, Ljubljana (im Druck).
- SZÓKE, BÉLA MIKLÓS 2000, Das archäologische Bild der Slawen in Südwestungarn. – *Arheološka podoba Slovanov na jugozahodnem Madžarskem*. – *Situla* 39, (Izdal/Herausgegeben Rakko Bratož) Slovenija in sosednje dežele med antiko in karolinško dobo. Začetki slovenske etnogeneze I. Slowenien und die Nachbarländer zwischen Antike und karolingischer Epoche. Anfänge der slowenischen Ethnogenese I, Ljubljana, 477-505.
- TERŽAN, BIBA 1976, Certoška fibula. Die Certosafibel. – *Arheološki vestnik* 27, Ljubljana, 317-536.
- TOMANIČ-JEVREMOV, MARJANA 2002, Zgodnjerednjeveški grob iz Brstja pri Ptuj. Ein frühmittelalterliches Grab aus Brstje bei Ptuj. – [In:] *Zgodnji Slovani. Zgodnjerednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp. Die frühen Slawen. Frühmittelalterliche Keramik am Rand der Ostalpen* (Herausgegeben von Mitja Guštin), Ljubljana, 65-66.
- TOMIČIĆ, ŽELJKO 2002, Keramika iz (ponekih) ranosrednjovekovnih grobalja kontinentalnog dijela Hrvatske. Keramik aus ausgewählten frühmittelalterlichen Gräberfeldern im kontinentalen Kroatien. – [In:] *Zgodnji Slovani. Zgodnjerednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp. Die frühen Slawen. Frühmittelalterliche Keramik am Rand der Ostalpen* (Herausgegeben von Mitja Guštin), Ljubljana, 129-141.

Frühmittelalterliche Brandgräber im Ostalpenraum

ANDREJ PLETERSKI
(Zusammenfassung)

Schon vor mehr als 50 Jahren diskutierte Josip Korošec die Frage der Brandbestattung bei den Südslawen (Korošec 1955). Die Funde aus Slowenien (Abb. 1) zeigen, dass diese Frage berechtigt war. Im vorliegenden Text werden jene frühmittelalterlichen Brandgräber behandelt, die mit den Slawen in Verbindung gebracht werden können. Das schönste Beispiel stellen die neuesten noch unveröffentlichten Funde von Popava bei Lipovci dar, wo im Jahr 2006 elf Urnengräber des 8. Jhs. aufgedeckt worden sind (freundliche Mitteilung von Kollegin Mira Strmčnik Gulič). Vor kurzem wurden auch die vereinzelt Brandgräber von Brstje bei Ptuj (Tomanič-Jevremov 2002) und Repelc in Most na Soči (Mlinar 2002) veröffentlicht (Abb. 2). Bei der Revision alter Funde und alter Ausgrabungsdokumentationen konnte der Verfasser noch die Brandgräber von Pristava in Bled (Abb. 3 und 4), Žale in Bled und Branževci in Sela bei Dolenjske Toplice bestimmen. Die Funde von Smokuč, Gorenja Sava in Kranj und Predloka (Abb. 5) könnten auch zu dieser Gruppe gehören, müssen dies aber nicht. Es bestehen bei ihnen auch andere Interpretationsmöglichkeiten.

Die behandelten Brandgräber kann man rahmenhaft spätestens ins 7. Jh. datieren. Bei allen handelt es sich um Nachbestattungen in älteren Gräberfeldern. Ausnahme sind die Brandgräber von Popava, die aus dem 8. Jh. stammen und bei denen eine ältere Nekropole fehlt.

Pristava ist unzweifelhaft ein birituelles Gräberfeld. Durch den Bestattungsritus zeigt sich auch auf diese Weise das dort gegebene Zusammentreffen von alt ansässigen Walchen und neu ankommenden Slawen. Mindestens in zwei Fällen (Žale in Bled, Branževci in Sela bei Dolenjske Toplice) handelt es sich um Nachbestattungen in schon bestehende Grabhügel.

Auch für die slawischen Brandgräber von Großprüfening bei Regensburg kann man vermuten, dass sie in Verbindung mit ehemaligen Grabhügeln stehen (vgl. Losert 2007, 156-157). Frühmittelalterliche Hügelbestattungen kommen im Ostalpenraum auch später im 8. und 9. Jh. vor, als man schon die Körperbestattung praktiziert. Dazu gehören z. B. die Fundstelle Dlesc in Bodešče bei Bled (Knific, Pleterški 1981) und Brdo in Bled (Müllner 1894) in Slowenien, Grabalja vas – Grabelsdorf in Kärnten (Gleirscher 2005) und Saleskogel bei Grötsch in Steiermark (für die Information danke ich Kollegen Diether Kramer). Das alles zeigt, dass die Hügelbestattungen bei den Slawen früher begannen, als bislang vermutet worden war.

Die Beispiele aus Slowenien lassen die Erwartung zu, dass die Anzahl frühmittelalterlicher Brandgräber auch im österreichischen Ostalpenraum zu steigen beginnen wird. Dazu werden sowohl neue Funde als auch neue Auswertungen von Altfunden beitragen.